

Egidijus BALANDIS

Sportas lietuvių išėivijos spaudoje XX a. 8–9 dešimtmetį: tarp idėjų, politikos ir nacionalinės tapatybės

Sportas – tam tikro pobūdžio fizinė ir (ar) intelektualinė veikla. Jau nuo seno jis ir su juo susiję reiškiniai buvo ir yra apipinti įvairių vaizdinių, dariusių nemenką įtaką kasdieniam žmonių, tautų, valstybių gyvenimui: taip garbintas Dzeusas, ruošiasi klasių kovai, nacionalistams jis tapo priemone ruošti fiziškai stiprią ir sveiką tautą, jam skiriami dideli finansiniai ištekliai. Ne išimtis čia Lietuvos ir lietuvių, kuriems likimas lėmė atsidurti užsienyje, istorija. Jie būrėsi į sporto draugijas (reikia pasakyti, toliau buriasi, kartais įkurdami lietuviams gana „egzotiškų“ sporto šakų, kaip regbis, klubus¹), rengė žaidynes ir, žinoma, tiesiog stebėjo rungtynes.

Šio darbo tyrimo objektas – periodikoje skelbti straipsniai apie sportą. Peržvelgiant juos siekta tikslų: 1) atskleisti, kaip įvairiuose leidiniuose tekstai apie sportą (kartu ir juose minimi įvairūs sporto rezultatai, įvykiai, sportininkai) buvo panaudojami įvairioms (pvz., politinėms) pažiūroms reikšti; 2) išsiaiškinti reikšmę, kurią išėivijos lietuviai matė sporte, kaip priemonėje tautiečiams telktis, burtis į visuomenę ir taip išlaikyti tapatybę. Remtasi Šiaurės Amerikos, Austra-

lijos ir Europos lietuvių leidiniais: *Akiračiai*, *Baltic News*, *Draugas*, *Europos lietuvis*, *Mūsų pastogė*, *Pasaulio lietuvis*, *Tėviškės žiburiai*, VLIK'o ELTA biuletėnis, taip pat – komunistiniai *Laisvė* ir *Vilnis*.

Aštuntojo ir devintojo dešimtmečio pasirinkimas daugiau simbolinis. Šiuo metu sportas itin reikšmingas reiškinys. Kaip teigė britų istorikas Ericas Hobsbawmas, aptardamas šį laikotarpį, daugumai žmonių net kolektyvinis identifikavimasis su savo šalimi dabar lengviau vyko per nacionalinį sportą, šalies rinktines ir kitokius nepolitinius simbolius, o ne per valstybines institucijas². Lietuvoje ir tarp lietuvių išėivijos sportas taip pat įgijo daugiau reikšmės – tuo metu gausėjo įvairių neramumų po futbolo varžybų Vilniuje, Lietuvos sportininkai ėmė demonstruoti vis geresnius rezultatus, atsirado tokių sporto žvaigždžių kaip Arvydas Sabonis, o išėivijoje 1978 m., po ilgos pertraukos, buvo organizuota Tautinė lietuvių olimpiada Toronte.

Nors yra darbų, kuriuose būtų duomenų apie išėivijos lietuvių sporto istoriją³ ar net lietuvių politinę akciją, susijusią su 1984 m. olimpinėmis žaidynėmis⁴, tačiau mums svarbesni

ne sporto rezultatai, organizaciniai reikalai, o būtent tam tikri vaizdiniai, svarstybos apie sporto reikšmę tautai, kurių randame tekstuose apie sportą, parašytų darbų istoriografijoje neturime. Paminėtina Marytės Marcinkevičiūtės labiau žurnalistinė knyga *Valdas Adamkus – sporto žmogus*⁵; čia daug vertingų pasakojimų ir vertinimų žmogaus, kuris neretai atsidurdavo svarbiausių išeivijos sporto įvykių sukuryje, gerai suprato jų reikšmę, sukeliama emocijas. Kaip papildomas šaltinis praverė ir V. Adamkaus atsiminimai⁶. Apie sporto ir lietuviškosios tapatybės santykį rašė Rasa Čepaitienė ir Ingvaras Butautas⁷, tačiau išeivija nepateko į jų akiratį.

Tekstas apie sportą – pažiūrų sklaidos priemonė

XX a. sportas, kaip reiškinys, išgyveno bumą, sutraukdamas vis gausesnes sirgalių armijas į stadionus, sulaukdamas vis daugiau spaudos dėmesio, finansavimo. Su sportu susiję reiškiniai tuomet Lietuvoje ir pasaulyje jau buvo matomas nacionalizmo komponentas. Anot E. Hobsbawmo, dar tarpukariu sportininkai ar sporto komandos pradėjo simbolizuoti valstybes-tautas; sportas buvo puiki terpė, kurioje net apolitiškas asmuo gali susitapatinti su tauta⁸.

Jau minėjome, kad 8–9 dešimtmetį kolektyvinis identifikavimasis su savo šalimi lengviau vyko per nacionalinį sportą, o ne per valstybines institucijas. Greičiausiai, dar lengviau tai galėtų būti taikoma išeivijos lietuviams, kurie (jei nepaisysim *Vilnies* ir *Laisvės* įsivaizdavimų) išvis neturėjo laisvos valstybės, su kurios institucijomis galėtų tapatintis. Emigracijoje gyvenantiems lietuviams Lietuvos sportininkų laimėjimai teikė taip reikalingo pasididžiavimo jausmą, o tapatinimąsi su šalimi per nacionalines rinktnes keitė tapatinimasis su tauta per pavienių sportininkų, klubų iš Lietuvos (ar iš jos kilusių) pasirodymus.

Tekstai su pasididžiavimo savais sportininkais užtaisais randami kone visuose, įskaitant ir komunistų, sporto tematikos leidiniuose. Taikliai sportui teikiama prasmė atskleidžia šie apie krepšinį *Pasaulio lietuvyje* rašyti žodžiai: „Tačiau Lietuvos tautinis sportas yra krepšinis. Jis duoda progos atitrūkti nuo kasdienybės, suteikia daugiau džiaugsmo ir vilties rytojui. Jo pergalės pasiekia įvairius Europos kraštus, plačiai nuskamba visoje Lietuvoje, net visame pasaulyje.“⁹ Žinoma, reikėtų pasakyti, kad nors krepšinis kai kur ir buvo vadinamas „tradiciniu“ ar net „tautiniu“ sportu, kitos sporto šakos nebuvo pamirštos, nemažai dėmesio sulaukdavo futbolininkai, rankininkai, asmeninių sporto šakų atstovai, įskaitant ir šachmatininkus. Štai Australijos lietuvių *Mūsų pastogėje* V. Augustinavičius straipsnyje apie vieną šachmatų turnyrą Australijoje rašo: „... lietuvių vardas ir lietuvių klubas reklamuojant turnyrą, yra jau pagarsėjęs Sydnėjuje. Neabejojant galima sakyti, kad neliko nė vieno australo šachmatininko, kuriam dar reikėtų aiškinti, ką reiškia žodis „lithuanian“ ir kur lietuvių klubas.“¹⁰

Nepaprastai daug dėmesio sulaukė kone didžiausia devintojo dešimtmečio Lietuvos sporto žvaigždė Arvydas Sabonis; viename iš straipsnių *Akiračiuose* apie jį rašyta: „Jei dar „Žalgiriu“ pavyktų nugalėti CASK'ą ir jugoslavus, Arvydas būtų nešiojamas ant rankų ir gerbiamas ne mažiau, kai Vytautas Didysis po Žalgirio mūšio.“¹¹

Istorijos motyvų tekstuose apie sportą pasitaikė ir dažniau. *Mūsų pastogėje* publikuotame Kazio Kemežio straipsnyje¹² apie Kauno „Žalgirį“ (palankus ir malonias istorines asociacijas keliantis vardas) rašoma: „Nors vokiečiai patyrė Žalgirį labai seniai, dar Vytauto laikais, rusams jo reikėjo laukti beveik šešis šimtus metų [...] jeigu už lietuvius Tannenberge 1410 m. kariavo tokie vyrai kaip Arvydas Sabonis, Rimas Kurtinaitis ir Čivilis „Kunigaikštis Kęstutis“ tai aišku, kodėl vokiečiai pralošė mūšį.“ Taigi sportinin-

kai tarytum stoji greta labiausiai gerbiamų istorinių asmenybių, liudijo įsivaizduojamo ir idealizuojamo tautinio charakterio pasireiškimą: „Sportiniame sektoriuje visi mūsiškių didieji laimėjimai, kaip olimpinuose žaidimuose, pasaulio ar Europos p-bėse, Sov. S-gos nugalėtojų vardus laimint ar jų rinktinės sudėty aktyviai reiškiantis, įrodo **lietuvių tautos kovingumo pradą** [paryškinta mano – E. B.], kurį gali iškilmingai ir plačiai švęsti, bent jau savųjų tarpe. Dažnai tokie atžymėjimai yra gyvoji jungtis lietuvių bendravimo, o jaunimui gražiausias ir uždegantis pavyzdys sekti iškiluosius.“¹³

Ir tėvynėje likę lietuviai puoselėjo panašius jausmus. Kaip teigia I. Butautas ir R. Čepaitienė, sportininkų pergalės puikiai tiko represuotiems tautiniams jausmams išsiveržti ir prisidėjo prie naujojo herojų kulto formavimo, jie tapo tautos karžygiais, gana neapibrėžtai įkūnijančiais lietuviškąją idėją¹⁴.

Įvairiuose leidiniuose aprašomos ne tik okupuotos Lietuvos, tačiau ir lietuvių kilmės sportininkų pergalės, pasiekimai, neretai pabrėžiant sportininko ryšį su lietuvybe, lietuvių bendruomene. Ypač nemažai dėmesio skyrė *Pasaulio lietuvius*, su pasididžiavimu rašęs apie krepšininkus Edą Palubinską¹⁵, Andrių Svaldenį¹⁶, Leo Rautinšą¹⁷.

Apie pastarąjį rašyta: „Kanados lietuviai Leono lietuviškumu didžiuojasi, o tarp krepšinio jis yra didžiausia Kanados žvaigždė...“, pabrėžta, kad jo tėvai – lietuviai, namie kalbantys tik lietuviškai, akcentuojamas ir L. Rautinšo ryšis su lietuviškąja bendruomene: jis žaidęs už Toronto „Aušrą“. Panašiai tenisininko Vito Gerulaičio lietuviškumą pabrėžė *Europos lietuvius*¹⁸: „Su juo platų pasikalbėjimą (lietuviškai) turėjo londoniškiam gerai pažįstamas Ant. Laukaitis. Iš jo pasikalbėjimo matyti, kad V. Gerulaitis mielai palaiko ryšį su lietuviais, ypatingai jaunimu. Jeigu sąlygos būsiančios palankios, jis prižadėjęs net atvykti į skautų Taut. Stovyklą.“ 1977 m. pasirodė amerikiečio žurnalisto Eddie Goldo

straipsnis specialiai *Draugo* dienraščiui apie vieną geriausių visų laikų amerikietiškojo futbolo žaidėjų, lietuvi savo kilme Johnny Unitą. Straipsnyje trumpai pristatomas J. Unito kelias į amerikietiškojo futbolo viršūnę. Iškalbinga ir charakteringa straipsnio pabaiga – vertėjo pastaba: „Inž. R. Česonis ir kiti baltimoriečiai, gerai pažinę Joną Unitą, pasakojo, kad Jonas, kai tik turi progos, visada atvyksta Mišioms į lietuvių Šv. Alfonso bažnyčią Baltimorėje, taip pat mėgsta mūsų tautinius šokius, tik kviečiamas niekad neina į pirmąsias vietas.“¹⁹

Tokia (kartais kiek pagražinta) žymių sportininkų (ir ne tik jų) elgsena ir neatsisakymas savojo tautiškumo gal buvo suprasta kaip galimybė tokiais lengva propaganda dvelkiančiais tekstais įtikinti save ir kitus tautiečius, kad lietuviškoji tapatybė nėra kliuvinys siekti aukštumų, kaip proga „surasti“ lietuvius pasaulyje, kaip lygiaverčius, nieko ne prastesnius jo veikėjus. Tokių paieškų poreikis jaučiamas iki šių dienų ir tikriausiai įgijęs naujų bruožų ir tikslų, neretai aptinkamas šiuolaikinėje spaudoje.

Nevengė tautinį pasididžiavimą skatinti straipsniais ir komunistiniai *Laisvė*, *Vilnis*. Ten taip pat būta antraščių „Lietuva džiaugiasi savo čempionais“²⁰, džiaugtasi futbolininkų, krepšininkų, kitų sporto šakų atstovų laimėjimais, paskaičiuojami olimpiadoje iškovoti medaliai ar didelį įvairių komandinių šakų gausų atstovavimą aukščiausiose Sovietų Sąjungos pirmenybėse. Čia sutapo kone visų viso pasaulio lietuviškų laikraščių tekstas apie sportą, mat bent jau minimalaus lokalinio patriotizmo ir pasididžiavimo apraiškų galima rasti ir LTSR sportui skirtoje periodikoje. Skirtumas gal tik tas, kad šie senosios kartos ir komunistinių pažiūrų išeiviai turėjo labai nedaug ką bendra su likusia lietuvių bendruomene, todėl pabrėžti vietinių, bet lietuvių kilmės sportininkų ryšius su jiemis priešiška tautiečių dalimi, jų organizacijomis neturėta nei reikalo, nei pagrindo.

Tokį komunistų patriotizmą galima įvertinti pasinaudojant A. J. Greimo mintimis, dėstytomis dar 1958 m. Jis sovietinio lietuvių patriotizmą vertino kaip peizažinį, sentimentalų, kiek imperialistinį, o svarbiausia – rungtytinį, vaizdžiai apibūdinamas bruožo išraiškas: „Mes pirmą vietą visoje Sąjungoje užėmėm kultūrinių parengimų skaičiumi; ant Petrašiūnų popieriaus (taip ir pažymėta: Petrašiūnai!) spausdinami geriausi Maskvos meniniai leidiniai. Mūsų krepšininkai – oho! Mūsų muzikai – aha! Ir t. t.“. Tačiau, A. J. Greimas pabrėžė: „Šis patriotizmas, būdamas **lokalinio** pobūdžio, rusams nėra labai pavojingas – tikimasi, kad jį galima integruoti į bendrą „tarybinį“ patriotizmą.“²¹ Viskas kardinaliai keitėsi kitoje teksto konstravimo pakopoje, kurioje ne tik deklaruojama meilė ir pasididžiavimas savo kraštu, bet suteikiama tam įvairiaspalvio turinio, kreipiančio atitinkamų politinių, socialinių idėjų ar veiklų linkme.

Jeigu tautinį pasididžiavimą tekste apie sportą galėjo reikšti viso pasaulio lietuvių leidiniai, tai politines pažiūras, ypač antisovietines ir nepriklausomybines, išreiškiantį laisvą tekstą galėjo konstruoti tik lietuviai išeiviai. Reikia pabrėžti, kad, nepaisant komunistinių leidinių, kone visuose kituose leidiniuose apie sportą labai dažnai primenama Lietuvos okupacija. Vienas ryškiausių – aiškiai už Lietuvos (ir bendrai Baltijos šalių) nepriklausomybę stojusios HELLP²² draugijos leistas *Baltic News*. Ši organizacija susibūrė protestuodama prieš Australijos sprendimą (1974) pripažinti, kad Baltijos šalys yra integrali TSRS dalis, o vėliau intensyviai dirbo įrodinėdama, kad Lietuva, Latvija ir Estija yra okupuotos. Savo leidinį *Baltic News* siuntinėjo Australijos laikraščių redakcijoms, parlamentarams ir kitiems politikams. Leidinys vertas dėmesio būtent dėl unikalios teksto funkcijos ir adresato, aiškaus teksto supolitininimo, kiek išskiriančio *Baltic News* iš kitų lietuvių išeivijos leidinių.

Kaip ir dauguma kitų leidinių, *Baltic News* autoriai mėgo skaičiuoti lietuvių, latvių ir estų medalius, iškovotus Sovietų Sąjungai olimpiadose (taikant skaičiavimo pagal gyventojų skaičių metodiką, kuri madinga iki šiol, palanki negausioms tautoms, neturinčioms galimybių iškovoti tiek apdovanojimų, kiek didžiosios šalys), pabrėžti baltiečių įtaką šios šalies sportui²³. Sportas tarnavo politiniams tikslams, jo tekstai spausdinti greta įvairių temų, liečiančių okupuotų Baltijos šalių klausimus (pvz., disidentų įkalinimai, religinių, politinių laisvių padėtis, netgi ekonomikos ar, tarkime, Černobylio avarijos). Charakteringas straipsnelis paskelbtas 1987 m., „Žalgiuriui“ laimėjus trečią iš eilės Sovietų Sąjungos čempionatą. Jis pradedamas pranešimu apie pergalę, tuomet rašoma: „Atkakliame didžiajame finale, žaistame Maskvoje praėjusį kovą, Žalgiris nugalėjo elitinę Raudonosios Armijos komandą CSK ir sukėlė didelį džiūgavimą **Rusijos okupuotoje** [paryškintas mano – E. B.] Lietuvoje.“²⁴ Toliau priduriama, kad šis triumfas turėjo nacionalistinių konotacijų, vėl primenama: „Lietuviai yra svetimų valdžijoje nuo 1940 metų, bet užsitęsusi priespauda nesumažino jų laisvės troškimo. Pagaliau jie galėjo išlieti savo jausmus.“²⁵ Vėliau pateikiamas liudininko pasakojimas ir pristatomas „Žalgirio“ pavadinimas, jo reikšmė, triumfas po pergalės Kaune (pridedant, kad policija griežtai kontroliavo minią), o baigiama žodžiais: „Trumpam momentui, **mes** nukariavome rusus.“²⁶ Kitame straipsnyje – „Balts to the Rescue – Again“ – aprašoma TSRS krepšinio rinktinės kelionė į Australiją, primenama, kad didelė komandos dalis yra ne rusai, kad „po trijų Baltijos šalių užgrobimo sovietai neleido Baltams žaisti už savo pačių komandas tarptautiniuose turnyruose. Tai ironiška, nes nepriklausomybės metais Latvija laimėjo Europos čempionatą 1935, o Lietuva 1937 ir 1939 metais“²⁷.

Panašų vaidmenį tekstas vaidino ir VLIK ELTA biuletenyje. Jis, tiesa, skyrė nedaug dė-

mesio šiai sričiai, o tekstai dažnai buvo labai lakoniški, vis dėlto okupacijos priminimo poreikis išliko. Antai 1986 m. tiek angliškame²⁸, tiek lietuviškajame²⁹ paskelbė pranešimą ir atkreipė dėmesį, kad amerikiečiai žurnalistai nesusigaudo Sabonio tautybės klausimu, tačiau šis faktas turįs ir teigiamą pusę: „Visiems lietuviams gera proga laiškais ir telefonu informuoti suklystančius, kad Sabonis lietuvis ir kad Lietuva sovietų okupuota.“

Žinoma, ne tik tokios organizacijos leido leidinius, tekstai apie sportą buvo pasitelkiami okupacijai priminti. Panašiai sportu siūlė pasinaudoti ir K. Kemežys jau anksčiau aptartame straipsnyje. Atkreipęs dėmesį į tai, kad per Australijos televizijos kanalą rodomos „Žalgirio“ varžybos, jis siūlė lietuviams rašyti jam laiškus ir išieškoti susidomėjimą būsimumis varžybomis su Zagrebo „Cibona“, priminti, kad kauniečiai yra lietuviai, ne rusai ir ne sovietai, kad Kaune įvyko 1939 m. Europos krepšinio čempionatas, kurį laimėjo nepriklausoma Lietuva³⁰.

Tokį sporto tematikos panaudojimą, žinoma, lėmė leidinių ar juos leidusių organizacijų kryptis. Ir kiti lietuvių leidiniai, rašydami apie sportą, dažnai užsimindavo apie okupaciją, nors tie paminėjimai nebūtinai turėjo atlikti tokią raginamąją funkciją veikti informuojant pasaulį arba informacinę funkciją, nukreiptą į ne lietuvių skaitytoją, tai nemenkina jų svarbos. Be okupacijos priminimo, taip pat galima rasti įdomios medžiagos pažiūrų į sportą ir jo reikšmę analizei. Įdomų tekstą³¹ 1984 m. paskelbė *Tėviškės žiburiai*. Vedamajame straipsnelyje išsakytas nusivylimas olimpinių žaidynių pobūdžiu, kuomet „iš olimpinių varžybų sužinome geriausius bėgikus, plaukikus, šaulius, boksinius, šuolininkus ir t. t. Bet tai yra fizinės jėgos bei fizinio miklumo puoselėjimas. Tuo būdu ugdomi fiziniai milžinai, kuriuose ir dvasinės jėgos palenktos kūno lavinimui [...] Humanistinis elementas nustumiamas į antraeilio vietą ir lieka tiktai palydovu fizinei jėgai bei

fiziniam miklumui“. *Tėviškės žiburių* simpatijos aiškiai krypo į sporto tik kaip vienos iš priemonių pedagoginiams tikslams pasiekti, tik kaip vienos iš sudėtinių asmens ugdymo sistemos dalių sampratą. Kaip pavyzdys pateikiama Antano Paplausko-Ramūno knyga *Development of the Whole Man Through Physical Education*. Jis į fizinį lavinimą žvelgė per krikščioniškos pasaulėžiūros prizmę³². Šios pažiūros primena dar XX a. 3 dešimtmečio pradžios veikėjų, kaip Juozas Eretas, Karolis Dineika, puoselėtas idėjas, kurias jie įgyvendino 1922 m. ir įkūrė Lietuvos gimnastikos ir sporto federaciją, vienijančią krikščioniškų organizacijų sportininkus. Tad ši idėjų tąsa nestebina, nes ateitininkas, kaip ir J. Eretas, buvo ir A. Paplauskas-Ramūnas.

Ypač *Tėviškės žiburių* sukritikuotas sportinių pergalių aukštinimas ir panaudojimas TSRS: „Sovietiniai laimėtojai, jei dalyvauja olimpiadose, iškelia savo sistemą, sakydami, kad tai ne paskirų asmenų laimėjimas, o marksistinės sistemos. Jų supratimu, olimpiadose turi laimėti Marksas – Leninas, nes tik jų dėka sportas suklestėjęs.“ Tai nebuvo unikalus pastebėjimas to meto išėivijos spaudoje. Apie sporto išnaudojimą savai propagandai TSRS tais pačiais metais pasirodė straipsnelis ir *Mūsų pastogėje*³³. Jame apgailestauta, kad olimpinės žaidynės įgijo politinės reikšmės, ypač komunistinio bloko šalių tarpe, kur pajėgiausi sportininkai esą metų metais treniruojami panaudojant specialius narkotikus, kad jie pasaulinėse varžybose pirmautų, kas tarnauja sovietų prestižui. Pastebėjimai apie sporto pajungimą politikai ir propagandai TSRS buvo taiklūs ir atitiko realybę, nes sportas šioje valstybėje ištis, nors ir nepripažįstant to viešai, buvo siejamas su politika, jis atsidūrė šalia kosmoso užkariavimo, mokslo ir ginklavimosi varžybų³⁴.

Visiškai kitokią prasmę *Tėviškės žiburiai* matė „Laisvės olimpiadoje“ (Kanadoje 1980 ir 1984 m. organizuotos žaidynės, kuriose dalyvavo pavergtų lietuvių, latvių, estų, ukrai-

niečių atstovai norėdami atkreipti dėmesį į tai, kad pavergtieji nėra atstovaujami olimpiadose, jie priversti rungtyniauti su SSRS vėliava³⁵). Vėl pabrėžiant skirtumą tarp sportu siekiamų dvasinių ir fizinių tikslų, *Tėviškės žiburiai* aiškino: „Laisvės olimpiada“ yra priemonė priminti pasauliui, kad tarptautinės olimpiados ignoruoja pavergtas tautas. Prisdėjus kitoms tautoms ši olimpiada galinti tapti svarių veiksnių pavergtųjų kovoje dėl laisvės. Jos tikslas esąs tauresnis nei oficialiųjų olimpiadų, nes jose kovojama ne fizinių tikslų, o tautų laisvės siekiant.“³⁶

Komunistinė lietuvių išeivijos spauda nepasižymėjo dideliu originalumu, dažnai įvairiais klausimais tiesiog remdavo TSRS poziciją, perspausdindavo jos žurnalistų straipsnius ar atkartodavo argumentus. Tačiau socialinių problemų diskurso požiūriu *Laisvė* ir *Vilnis* pamargino bendrąjį vaizdą. Rasinės, socialinės diskriminacijos ir nelygybės temas kelis kartus, siejant juos su sportu, aptarė *Laisvė*. Straipsnyje „Stebint olimpiadą...“³⁷ matomas klasinis pasidalijimas tarp Amerikos sportininkų. Antai kai kuriomis sporto šakomis (žirgų, vandens sportas, gimnastika) daugiausiai užsiima tam galimybių turintys pasiturintys baltaodžiai, tuo tarpu Niujorko juodaodžiams tenka rinktis bėgimą, boksą, dviračių lenktynes. Nepamiršo *Laisvė* ir Vito Gerulaičio, tačiau ne iš gerosios pusės – į planuojamą jo susitikimą su Pietų Afrikos Respublikos atstovu Bernie Mittonu savo angliškoje skiltyje reagavo nusivylimu: „Blogai, kad lietuvis žaidžia su Pietų Afrikos atstovu, kuomet visas pasaulis protestuoja prieš neįžmogišką apartheido režimą toje šalyje.“³⁸

Savaime suprantama, kad *Laisvė* sovietinės okupacijos nematė, todėl sporto tekstus galėjo panaudoti ir senosios „buržuazinės“ santvarkos kritikai, ir sovietinės išaukštintimui, ką nuosekliai ir darė. Komentuodama mūsų jau anksčiau cituotą B. Keturakio straipsnį (o tiksliau, paėmusi jo kritiką tarpukario Lietuvos sporto organizavimui ir ją

pagražinusi), *Laisvė* svarsto, kodėl buvęs toks atsilikimas sporte. Ir pati atsako: „Kalta buvo buržuazinė vyriausybė, kuri nedavė jiems paramos, treniravimosi sąlygų ir t. t. Lietuva net nepriklausė prie IOC [...] Dabar vienas buvęs aukštas smetoninės Lietuvos Kūno kultūros rūmų viršininkas aiškina [...], kad valdžia skūpėjo išmokėti 680 litų [...] Tai tiek lietuviškiems buržuaziniams nacionalistams rūpėjo Lietuvos garbė, prestižas, jaunuomenės savigarda, kurią ugdo sportas.“³⁹

Komunistiniai *Vilnis* ir *Laisvė* daug rašė apie elektrinių, mūrinių namų ir kitas statybas Lietuvoje, siekiant sudaryti TSRS kaip progresyvos, sparčiai augančios šalies įvaizdį. Tarp tokių tekstų puikiai įsiterpė ir sportui skirtų statinių aprašymai Elektrėnuose⁴⁰, Alytuje⁴¹, vandens sporto rūmai Vilniuje⁴² ir t. t.

Sporto reikšmė pasaulio lietuvių bendruomenėms

Užsienyje atsidūrusiems sąmoningiems lietuviams didelį galvos skausmą kėlė tapatybės išlaikymo ir tęstinumo klausimas. Imta ieškoti būdų, organizavimosi formų, kurie padėtų šį tikslą pasiekti⁴³. Išeivijos gyvenime sportas vaidino reikšmingą vaidmenį ir ta prasme, kad įvairios lietuvių sportinės organizacijos įvairiose pasaulio vietose telkė lietuvius į vieną vietą, į lietuvišką aplinką. Sportuojančius lietuvius vienijančios organizacijos leido megzti ne tik ryšius lokalinėse bendruomenėse, bet ir vienos ar kitos šalies sportininkams aplankyti kitoje valstybėje ar net kitame kontinente gyvenančius tautiečius, dalyvauti varžybose. Vien ko vertos Amerikos lietuvių krepšinininkų kelionės po Pietų Ameriką 1958 m. ir Australiją 1964 m. Australijoje per mėnesį buvo aplankytos įvairios šalies vietovės, sužaistos 25 rungtynės su įvairiomis komandomis, o viską vainikavo pergalė prieš Australijos rinktinę⁴⁴. Valdas Adamkus, buvęs lietuvių delegacijos vadovas, mano, kad sportinis sąjūdis padė-

jo po Australiją išsibarsčiusiems lietuviams burtis, išlaikyti savo tautiškumą⁴⁵. Ir praėjus keturiolikai metų *Mūsų pastogė* Australijos lietuviams teigė: „Mes, visi Australijos lietuviai, labai gerai atsimename buvusią prieš virš dešimtį metų Amerikos lietuvių krepšininkų viešnagę Australijoje. Šis mūsų žymiųjų Amerikos lietuvių krepšininkų vizitas buvo tuo laiku viena iš pirmųjų prošvaisčių Australijos lietuvių gyvenime ir, tiek mums, tiek ir viešėjusiems svečiams, padarė neišdildomą ir visuomet atmintiną įspūdį.“⁴⁶ Matyt, neatsitiktinai Pasaulio lietuvių dienoje (1978, 1983), šalia PLB Seimo ir dainų šventės, svarbi vieta teko ir sporto žaidynėms. Todėl neuostabu, kad šiuo – sporto, kaip priemonės bendruomenei ir lietuviškumui burtis, išlaikyti ir stiprinti – klausimu atsirado svarstymų ir aiškiai į šį tikslą orientuotoje užsienio lietuvių periodikoje.

Tikslą „ugdyti ir rikiuoti“ bendruomenę pirmajame numeryje išsikėlė *Pasaulio lietuvis*. Sporto skyrelis, atsiradęs 1981 m., neiškrito iš konteksto ir skelbiami straipsniai prisidėjo prie tikslo įgyvendinimo. 1986 m. Leonas Baltrūnas paskelbė straipsnį „Išėivijos sportas ir fizinis auklėjimas“⁴⁷, kuriame įtikinėjo, kad sporto klubų tikslas esąs ne medalių medžiojimas, bet „didžiausias noras sujungti kaip galima daugiau lietuviškojo jaunimo [...] ir tautinėje dvasioje lavinti jų fizinius ir dvasinius reikalavimus“. L. Baltrūno įsitikinimu, „nėra nė vienos kitos tokios lietuviškojo jaunimo organizacijos išėivijoje, kuri savo veikla galėtų prilygti lietuviškųjų sporto klubų veiklai, nes jie reguliariai, metų metais, net keletą kartų per savaitę atlieka užsiėmimus, kurie visapusiškai brandina ir paruošia mūsų jaunimą sveikam ateities gyvenimui“. Panašiu metu šia tema jis straipsnį parašė ir *Mūsų pastogei*⁴⁸, tvirtindamas, kad „Australijos lietuviai sudaro skaitlingiausią ir veikliausią jaunimo organizaciją, kuri, per lietuvių sporto klubus, brandina ir auklėja mūsų jaunimą. Deda pastangų išauginti sveiką, stiprų, drąsų,

valingą, taurų ir sąmoningą Australijos lietuvių, kuris su pasididžiavimu viešai skelbia savo tautinį susipratimą ir su meile demonstruoja savo fizinių ir dvasinių jėgų pajėgumą“.

Taigi tekste pabrėžiama sporto klubų nauda: 1) lietuvių jaunimas buriasi lietuviškoje aplinkoje ir auklėjamas tautine dvasia; 2) fizinės jaunimo būklės gerinimas. Žinoma, talentingi sportininkai, greta to, dar garsina lietuvių ir Lietuvos vardą, nors, kaip matėme, L. Baltrūno nuomone, ne rezultatų siekimas yra svarbiausias tikslas. Tokią poziciją dar 1978 m. pradžioje dėstė ir Stasys Urnevičius, vienu metu buvęs Australijos lietuvių fizinio auklėjimo sąjungos (ALFAS) valdybos pirmininkas, *Mūsų pastogėje* publikuotame laiške redaktoriui „Reprezentacijos klausimu“; čia kritikavo kai kurių lietuviškų klubų praktinę varžyboms į savo gretas prisivilioti, kaip jis pats rašė, „proginius lietuvius“. Autorius, kritikuodamas tuometinius ALFAS nuostatus, kad lietuviu laikomas tas, kurio bent viena senelė yra lietuvi, siūlė, kad lietuviu turėtų būti laikomas asmuo, kurio bent du seneliai yra lietuviai, kartu pridūrė, kad svarbiau yra ne „aritmėtiškai nustatytas kraujo mišinys“ (nors iš pažiūros tai kiek kontrastuoja su jo paties siūlymu lietuviu laikyti tą, kuris turi bent du senelius lietuvius), o lietuvių veikla ir pagarba „lietuviškam reikalui“. S. Urnevičiui svarbiausia sportinėje veikloje atrodė ne rezultatai, bet „suburti ir išlaikyti savo jaunimą lietuviškoj grupėj ir sudaryti jiems patraukliai sąlygas, kad jiems nekiltų pagundų pardavinėti save plačioje sporto rinkoje“⁴⁹.

Panaši dvasia persmelkė ir tuometinio *Mūsų pastogės* redaktoriaus Vinco Kazoko tekstus „Tarpusavio santykiai“⁵⁰ bei „Jaunimas ir bendruomenė“⁵¹. Pirmajame buvo aiškinama tarpusavio santykių reikšmė išėivijos bendruomenei – jie esą nepakeičiama priemonė tokiai bendruomenei išsilaukyti ir veikti. Vieną iš jungiančiųjų grandžių jis matė būtent sporte. Anot jo, „kiek daug entuziazmo ir impulso mūsų veikloje sukėlė

1964 metais čia gastroliavę Amerikos lietuviai sportininkai. Tegu ir sportininkai, bet jų atvykimas įnešė naujos atgaivos ne vien tik jaunimui, bet ir visai mūsų bendruomenei. Nuo to laiko užsimezgė tarpusio santykiai su tolimesnių kraštų lietuvių bendruomenėmis, kurie su laiku plėtėsi ir tamprėjo“. Antrajame straipsnyje jis svarstė jaunimo dalyvavimo lietuviškoje veikloje, vyresniosios generacijos santykių su jaunimu reikalus, pažymėdamas, kad nors sporto organizacijos ir „susėmė“ daugiausiai lietuviško jaunimo, bet jose „vyrauja pirmoje eilėje sportiniai atsiekimai be idealistinio užsiangažavimo“. Iš šių tekstų, daugiau skirtų ne sportui, o išeivijos lietuvių bendruomenių tarpusavio, išeivijos lietuvių generacijų santykiams, matyti, kad V. Kazokas neabejotinai įžvelgė sportinės veiklos vienijančią, tarpusavio santykius kuriančią ir stiprinančią svarbą lietuvių išeivių bendruomenėms, tačiau sporto klubuose savaime, kai juose nėra tam tikro, kaip jis vadino, idealistinio „užsiangažavimo“, ir neįžvelgė daug praktinės naudos lietuviškajam reikalui.

Panašaus pobūdžio pasvarstymai pasirodė ir *Tėviškės žiburiuose*. Viename iš straipsnių⁵² apgailestaujama, kad lietuviai mažai dėmesio skiria sportui, įrodinėjama jo nauda lietuvių bendruomenei ir žmogui apskritai.

Apibendrinimas

Kone visuose į mūsų akiratį patekusiuose lietuvių išeivijos leidiniuose, įskaitant ir komunistinius, galima aptikti tautinį pasididžiavimą ar pasididžiavimą Lietuva (atskiriandant tautą nuo režimo) skatinančių tekstų, susijusių su sportu. Skaičiuotos sportininkų pergalės, kurios buvo pasiekiamos su TSRS vėliava, pabrėžiama sporto reikšmė psichologinei tautos būsenai, jos pergalėse ieškoma idealizuoto tautinio charakterio apraiškų. Domėtasi tiek okupuotos Lietuvos sportininkų laimėjimais, tiek lietuvių kilmės atle-

įsijungęs sporto veiklon neaktyvus jaunimas sužinąs apie lietuvių veiklą, užmezgąs pažinčių su veiklesniais tautiečiais, o kartais net sukuriąs lietuvišką šeimą. Įžvelgiamas pavojus, kad ten, kur nėra lietuviško sporto klubo, lietuvis jungiasi į kanadiečių visuomenę, kuri esą daug palankiau žiūrinti į šią veiklą. Teigiamai vertinamos įvairios lietuvių žaidynės, nes jos „yra labai gera priemonė jaunimui susiburti. Savanoriškai susibūręs jis ne tik sportuoja, bet imasi ir kito lietuviškam reikalui naudingo darbo“.

Taigi tekstai, skatinę sportą kaip priemonę išlaikyti ir stiprinti lietuvių išeivijos bendruomenę, nebuvo itin gausūs, daugiau skelbiami tokiuose stipriai į šį tikslą orientuotuose leidiniuose kaip *Pasaulio lietuvis, Tėviškės žiburiai, Mūsų pastogė*. Galima išskirti kelis pagrindinius autorių pastebėjus „lietuviško sporto“ išeivijoje privalumus: 1) jaunimo būrimasis į lietuvišką aplinką ir auklėjimasis tautine dvasia; 2) čia užsimezgančios pažintys, kurios gali virsti į lietuviškų šeimų sukūrimą ar į galimybę sportininkui atrasti daugiau veiklos, susijusios su „lietuviškuoju reikalu“; 3) įvairūs skirtingų šalių ir kontinentų sportininkų vizitai stiprina ryšius tarp skirtingose šalyse ir skirtinguose žemynuose įsikūrusių lietuvių.

tų rezultatais. Ypač mėgta pabrėžti pastarųjų ryšį su lietuviškomis bendruomenėmis ir lietuviškumu apskritai.

Vienas iš teksto apie sportą panaudojimo būdų buvo okupacijos priminimas ar raginimas tai daryti. Tai itin ryškėja leidiniuose, kuriuos leido organizacijos, turėjusios ryškiai vaduojamąjį pobūdį, tačiau ne tik juose. Tai, kad sportas kartais būdavo pasirenkamas šalia itin svarbių temų, rodo jo išaugusią svarbą: tekstai apie sportą galėjo būti lengvai panaudoti laikraščiuose ar žurnaluose rašančių organizacijų politinei kryptčiai paremti.

Straipsnius sporto tematika buvo galima panaudoti įvairioms socialinėms ir politinėms pažiūroms reikšti. Lietuvių spaudoje buvo prikišama, kaip komunistinei propagandai būdavo panaudojamos sportininkų pergalės TSRS, apskritai neretai kritikuojamas sportinių rezultatų sureikšminimas, nustumiantis į šoną tikslus, kuriems pasiekti sportas turėtų būti tik priemonė. Savo politines ir socialines pažiūras tekstuose apie sportą dažnai išsakė komunistiniai *Laisvė* ir *Vilnis*, sugebėję sportą panaudoti rasizmo, socialinės nelygybės reikalams, tarpukario Lietuvos kritikai ir LTSR aukštiniui. Iš esmės tai nuspėjama, tačiau kita vertus įnešė tam tikrų spalvų į bendrą su sportu susijusių tekstų masę. Jie pabrėžė rasinę klasinę nelygybę JAV sporte (pastebėjo skurdžių juodaodžių ir turtingesnių baltaodžių pasiskirstymą, nulemtą ekonominės padėties, tarp sporto šakų), kritikavo V. Gerulaitį, kai

jis turėjo žaisti su Pietų Afrikos (rasistinės valstybės su apartheido režimu) atstovu.

Tekstai, skatinę sportą kaip priemonę išlaikyti ir stiprinti lietuvių išeivijos bendrumenę, nebuvo itin gausūs, daugiau skelbti tokiuose itin į šį tikslą orientuotuose ir apie sportą rašiusiuose leidiniuose kaip *Pasaulio lietuvis*, *Tėviškės žiburiai*, *Mūsų pastogė*. Galima išskirti kelis pagrindinius autorių pastebėjimus: 1) jaunimo būrimasis į lietuvišką aplinką ir auklėjimasis tautine dvasia; 2) šioje terpėje užsimezgančios pažintys, kurios gali virsti į lietuviškų šeimų sukūrimą ar padėti sportininkui atrasti daugiau veiklos, susijusios su „lietuviškuoju reikalu“; 3) varžybos, į kurias suvažiuoja skirtingų kraštų lietuviai, stiprina ryšius tarp skirtingose šalyse gyvenančių lietuvių. Visgi būta pastebėjimo, kad sporto klubai savaime, be idealistinio užsiangažavimo, nebūtinai atneša reikiamos naudos.

Nuorodos

1. Valatkevičius P. Regbininkai iš Lietuvos nustebino britus. <http://www.tiesa.com/naujienos/7183/regbininkai-is-lietuvos-nusteb.html>
2. Hobsbawm E. *Kraštutinių amžių: trumpos XX amžius, 1914–1991*, Vilnius: Mintis, 2000, p. 669.
3. Paminėtina pačių išeivių parašyta *Lietuvių išeivijos sportas* (red. K. Čerkeliūnas, P. Mickevičius, S. Krašauskas), Toronto: Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjunga, 1986.
4. Senn A. E. *The Soviet Boycott of the 1984 Olympics: The Baltic Dimension, A Research Seminar in Black and White*, Kaunas: VDU leidykla, 2004, p. 150–156.
5. Marcinkevičiūtė M. *Valdas Adamkus – sporto žmogus*, Vilnius: Homo liber, 2011.
6. Adamkus V. *Likimo vardas – Lietuva*, Kaunas: Santara, 1997.
7. Butautas I., Čepaitienė R. Mus vienija alus ir pergalės? arba sportas ir lietuviškoji tapatybė, *Lietuvos istorijos studijos*, 2006, nr. 17, p. 97–112.
8. Hobsbawm E. *Nations and nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*, Cambridge: Cambridge University Press, 1994, p. 142–143
9. V. Iš Žalgirių mūšių, *Pasaulio lietuvis*, 1986, nr. 1, p. 34.
10. Augustinavičius V. Sėkmingas turnyras, *Mūsų pastogė*, 1978, nr. 1–2, p. 7. Toliau šiame straipsnyje dėkojama šachmatininkui V. Patašiui turnyre „apgynus lietuvių vardą australų tarpe“.
11. Krepšinio karštligė Lietuvoje, *Akiračiai*, 1986, nr. 3, p. 14.
12. Kemežys K. „Žalgiris“ Australijos TV, *Mūsų pastogė*, 1986, nr. 16, p. 7.
13. Keturakis BR. Lietuva, išeivija ir olimpiniai žaidimai, *Draugas*, 1984, nr. 212, p. 4.
14. Butautas I., Čepaitienė R. Mus vienija alus ir pergalės? arba sportas ir lietuviškoji tapatybė, p. 103.

15. Laukaitis Ant. Edis Palubinskas geriausias, *Pasaulio lietuvis*, 1985, nr. 12, p. 21.
16. Laukaitis Ant. Andrius Svaldenis – vienas iš 40,000, *Pasaulio lietuvis*, 1984, nr. 12, p. 33.
17. Didžiojamės Rautinšu..., *Pasaulio lietuvis*, 1987, nr. 3, p. 35.
18. Gerulaitis V. Australijoje, *Europos lietuvis*, 1977, nr. 44, p. 2. Ši žinia buvo paimta ir kiek „pagražintai“ pristatyta iš australiškės *Mūsų pastogės*. A. Laukaičiui, paklaustas apie savo planus, V. Gerulaitis be kita ko pridūrė: „Grįžus į namus, tuoj pat skrisiu į P. Ameriką ir Kalėdas gal praleisiu namuose, o gal ir vėl atvyksiu į būsimą didžiulį teniso turnyrą Melbourne. Tu sakei, kad ten bus pasaulinė lietuvių skautų stovykla, tai jei tik rasčiau laiko, tai kaip senas skautas ją aplankyčiau“. Laukaitis A. Pasaulinė teniso žvaigždė Australijoje, *Mūsų pastogė*, 1997, nr. 43, p. 1–4.
19. Gold E. (vert. Vl. Butėnas). Žvaigždė iš pramonės miesto, lietuvių sportininko kelias į visos Amerikos garbę, *Draugas*, 1977, nr. 252, p. 3.
20. Lietuva džiaugiasi savo čempionais, *Laisvė*, 1980, nr. 34, p. 1.
21. Greimas A. J. Medžiaga sovietinio lietuvių fenomenologijai, *Darbas*, 1958, nr. 1, p. 10–12.
22. Help the Estonian, Latvian and Lithuanian People.
23. Keletas pvz.: More Balts in Sport, *Baltic News*, 1986, nr. 4, p. 8; Boosting Soviet's Olympics Victories, *Baltic News*, 1988, nr. 3, p. 8; Victories under False Colours, *Baltic News*, 1988, nr. 4, p. 8 ir t. t.
24. Lithuanian Victory in Moscow, *Baltic News*, 1987, nr. 2, p. 8. „In a hard-fought grand final, played off in Moscow last March, Žalgiris beat the elite Red Army team CSK and triggered off great jublations in Russian-occupied Lithuania.“
25. „Lithuanians have been under a foreign rule since 1940, but prolonged oppression has not reduced their yearning for independence. At least, they could vent their feelings.“ *Ten pat*.
26. „For a brief moment, we had conquered the Russians.“ *Ten pat*.
27. Balts to the Rescue – Again, *Baltic News*, 1988, nr. 3, p. 8. „Since the capture of the three Baltic States, the Soviets have not allowed the Balts to field their own teams in international events. This is ironical because, in the days of freedom, Latvia won the European basketball championship in 1935, as Lithuania did in 1937 and 1939.“
28. Focus on Sabonis – Lithuanian not Russian, *ELTA information bulletin*, 1986, nr. 9, p. 15. „Most U. S. sports journalists and TV broadcasters still refer to Sabonis as „Russian“. This is patent nonsense. In the multi-national Soviet empire, Sabonis' name, language, culture and nationality are Lithuanian. (A letter and telephone call campaign to correct this confusion is in order!)“
29. Sabonio meistriskumas ir tautybė, *Eltos informacijos*, 1986, nr. 9, p. 5–6.
30. Kemežys K. „Žalgiris“ Australijos TV, *Mūsų pastogė*, 1984, nr. 16, p. 7.
31. Dvi olimpiados, *Tėviškės žiburiai*, 1984, nr. 32, p. 1.
32. J.G. (Girnius, Juozas). Antanas Paplauskas-Ramūnas, *Aidai*, 1974, nr. 6, p. 268–271. „Fizinio ugdymo galutinis tikslas sutampa su auklėjimo ir aplamai gyvenimo galutiniu tikslu – tai viso žmogaus ir visos kūrinių suvienijimas su Dievu, visų dalykų atnaujinimas Jėzuje Kristuje, tai Dievo Karalystė.“
33. Apie olimpinis žaidimus, *Mūsų pastogė*, 1984, nr. 8, p. 2.
34. Butautas I., Čepaitienė R. *Ten pat*, p. 100.
35. Jonaitienė R. Antroji Laisvės Olimpiada, *Draugas*, 1984, nr. 94, p. 3.
36. Dvi olimpiados, *Tėviškės žiburiai*, 1984, nr. 32, p. 1.
37. R. Stebint olimpiadą..., *Laisvė*, 1984, nr. 31, p. 2.
38. Ilse, Lithuanian Plays Tennis With South-African, *Laisvė*, 1978, nr. 12, p. 6. „Too bad that a Lithuanian played with a South African while the whole world is protesting against the inhuman racist apartheid regime in that country.“

39. Buržuazinė Lietuva ir sporto olimpiada, *Laisvė*, 1985, nr. 3, p. 2.
40. Elektros gamintojų laisvalaikui, *Laisvė*, 1977, nr. 33, p. 5.
41. Būsimiems olimpiečiams, *Laisvė*, 1980, nr. 23.
42. Pastatė vandens sporto rūmus, *Laisvė*, 1980, nr. 16, p. 6.
43. Pvz., skaitykite Ūsaitė K. Raktas į lietuviybės tęstinumą išeivijoje: diskusijos Kanados lietuvių savitraštyje „Tėviškės žiburiai“ XX a. 7 dešimtmėty, *Oikos*, 2011, nr. 1 (11), p. 55–66.
44. Grybauskas V. Krepšinininkų išvyka Australijon, *Lietuvių išeivijos sportas* (red. K. Čerke-liūnas, P. Mickevičius, S. Krašauskas), Toronto: Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjunga, 1986, p. 423–431.
45. Adamkus A. *Likimo vardas – Lietuva*, 1997, Kaunas: Santara, p. 53.
46. TASPATS (R. Sidabras? Jam priklauso kitas straipsnelis tame pačiame p.), Sporto nuotrupos, *Mūsų pastogė*, 1978, nr. 4, p. 7.
47. Baltrūnas L. Išeivijos sportas ir fizinis auklėjimas, *Pasaulio lietuvis*, 1986, nr. 12, p. 31–32.
48. Baltrūnas L. Sportiniai apmąstymai, *Mūsų pastogė*, 1986, nr. 45, p. 7.
49. Urnevičius S. Laiškas redakcijai, Reprezentacijos klausimu, *Mūsų pastogė*, 1978, nr. 5, p. 6. Jau septintame numeryje į šį S. Urnevičiaus laišką atsakė kitas skaitytojas – L. Bungarda, kuris dėstė kiek kitokią nuomonę. Į Urnevičiaus abejonę dėl vieno Geelongo L.S.K. „Vyčio“ žaidėjo lietuviškumo, L. Bungarda atsakęs, kad šis jau dešimtmėty priklausęs klubui ir tuo didžiojo. Lygino jį su kitu „grynakrauju“ lietuviu, kuris su dideliu triukšmu ir konflikto išstojo iš klubo „Vytis“. L. Bungarda siūlė apsvastyti, ar nederėtų penkerius ar dešimt metų lietuvišką sporto klubą atstovaujantiam kitataučiui leisti dalyvauti visose lietuvių sporto šventėse. Kaip pavyzdį siūlė pačią Australiją, į kurią atvykę amerikiečiai krepšinininkai po poros metų gauną pilietybę ir atstovauja šalį. Bungarda L. *Mūsų pastogė*, 1978, nr. 7, p. 7. Kitame numeryje pasirodė kitas laiškas redakcijai. S. Skiparis siūlė šitaip spręsti šį klausimą: „pasitikrinti imigracijos departamente, ar virš minėto sportininko tėvai į Australiją atvyko kaip lietuviai. Jei taip, tai priimkime jį kaip tikrą lietuvį. Jeigu jie atvyko kaip kitos tautybės asmenys, reikalas savaime išsispren-džia. Skiparis S. *Mūsų pastogė*, nr. 8, 1978, p. 7. L. Bungardai vėliau atsakė ir diskusijos „kal-tininkas“ S. Urnevičius, pripažindamas, kad atsidavę lietuviškam reikalui kitataučiai tu-rėtų būti apimti kvalifikacinio statuto, tačiau neišsižadėjo pažiūros, kad „reikėtų atskirti du dalyku, vietos sporto šventės ir Australijos lietuvių reprezentaciją Kanadoje. Kai vietos sporto švenčių dalyvių kvalifikacijos gali būti įvairiai interpretuojamos be skriaudos ir žalos bendram sporto sąjūdžiui, visos Australijos lietuvių reprezentantai siunčiami į užjūrius, į Pasaulio Lietuvių Olimpiadą, mano many-mu, turėtų būti tik neabejotini lietuviai arba tik lietuvių šeimų nariai“. Urnevičius S. *Mūsų pastogė*, 1978, nr. 10, p. 7.
50. (v. k.) Tarpusavio santykiai, *Mūsų pastogė*, 1978, nr. 45, p. 2. Anot autoriaus, neatsilikę čia ir Australijos lietuviai, kurie 1978 m. gausiai vyko į Pasaulio lietuvių dienas ir dalyvavo Sporto žaidynėse, Dainų šventėje, PLB Seime. V. Kazoko nuomone, „tas kaip tik stiprina lie-tuvių tarpusavio ryšius, atgaivina silpstančius ir priduoja naujo impulso ateičiai“.
51. (v. k.) Jaunimas ir bendruomenė, *Mūsų pas-togė*, 1980, nr. 8, p. 2.
52. D. E. Ar sportas jau toks bereikšmis?, *Tėviš-kės žiburiai*, 1984, nr. 24, p. 5.

SPORTS IN THE LITHUANIAN DIASPORA PRESS OF THE 1970S AND 1980S: IDEAS, POLITICS, AND NATIONAL IDENTITY

Sports always involved more than physical activity. Using periodicals published by Lithuanians who had emigrated to the West, I attempt to show what facets of meaning diaspora Lithuanians discovered in sports and how texts about athletic activities were used to convey significant ideas. Achievements by Lithuanians in sports stimulated feelings of pride in the hearts of many Lithuanians. It was customary to count the medals earned by Lithuanians fighting on behalf the Soviet flag and to emphasize the ties that famous athletes of Lithuanian descent had to the immigrant Lithuanian community. Articles

in diaspora Lithuanian newspapers about sports often expressed political ideas concerning Lithuania's occupation by the Soviet Union as well as criticism of the latter; whereas the smaller Communist press, even though it occasionally displayed local patriotism, most often criticized the United States and pre-war Lithuania. The mainstream diaspora press emphasized the fact that athletic organizations gave Lithuanians the opportunity to meet and visit each other even in distant continents and served as ways to foster ethnic identity and maintain the Lithuanian community.